

PREPARA'T UN "POWERPOINT" PER A LES TEVES CLASSES PERÒ NO L'ENSENYIS ALS TEUS ALUMNES.

12 PROPOSTES D'ÚS CREATIU I MULTIMEDIAL DEL PROGRAMA POWERPOINT.

• *Jordi Simón i Llovet*
jordisl@blanquerna.url.es

**Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport Blanquerna. Universitat
Ramon Llull.**

Un problema antic.

Una vegada més ens trobem davant d'un problema que la manera d'utilitzar les Tecnologies de la Informació i la Comunicació no ha solucionat, sinó que li ha donat una nova forma i l'ha presentat des d'una òptica diferent, cosa que d'altra banda ha estat un fet bastant habitual al llarg de la incorporació de les TIC a l'ensenyament. Tothom trobava inadequat, malgrat que en certs moments semblés innovador, que un professional de l'educació estigués davant d'un auditori durant una hora mostrant, amb la sala a mitja llum, transparències (els famosos acetats) farcides de text una darrera l'altra i que el seu discurs en fos una simple lectura amb algun o altre comentari d'interès.

Avui dia, aquest fenomen es reproduïx amb la utilització dels programes de presentacions, ja sigui el Microsoft PowerPoint o l'Impress d'Open Office o qualsevol altre. Trobem sessions d'una hora o més de durada en les quals l'orador va mostrant tots els punts destacats de la seva exposició a través d'una presentació.

Dürsteler¹ (2003) en la revista *Inf@vis!*, especialitzada en la representació de continguts ens diu:

“La mayoría de las presentaciones usan PowerPoint en su vertiente más fácil, muchas transparencias llenas de listas de puntos. Muchos ponentes, encima, se limitan a recitarlas. “

¹ Dürsteler, J.C. "PowerPoint: Anatema o Bendición" [En línia]. *Infovis*. 10 de novembre de 2003, núm. 133. <<http://www.infovis.net/printMag.php?num=133&lang=1>>. [Consulta: 10 maig 2005]

Rick Freedman² (2004) des de la pròpia empresa Microsoft fabricant del programa Microsoft PowerPoint escriu un article encapçalat per la frase:

“Se ha desatado el efecto adverso del programa ideado para la presentación de diapositivas. ... han expresado su disconformidad con respecto a la manera en que se emplea PowerPoint para las presentaciones”

Prats³ (2004) en infonomia.com publica una reflexió titulada “Cómo llegar a ser un buen profesor "PPTero" o cómo aburrir más en clase mediante el uso de PowerPoint”, en el que ja en el títol fa referència al mateix problema utilitzant l’extensió dels arxius creats amb Microsoft PowerPoint per qualificar una sèrie de professors que utilitzen d’una manera discursiva les presentacions.

Aquest fet es va agreujant a mida que anem pujant pel nivell educatiu i moltes vegades a les mateixes universitats sembla que les exposicions fetes amb programes de presentacions siguin omnipresents a les aules, i fins i tot els alumnes es poden limitar a estudiar els “PowerPoints” que els dóna el professor.

Això però, només seria un primer estadi ja que el realment important és que no canviem de paradigma educatiu i, un cop més, les NTIC no serveixen a la innovació en el camp de l’educació. De fet, moltes vegades parlem de la incorporació de les TIC a l’educació quan en realitat del que volem parlar és de metodologia i, com passa molt sovint, la capacitat magnificadora de les TIC el que fa es posar en evidència el problema enlloc de solucionar-lo.

És propòsit d’aquesta comunicació, analitzar aquest ús del PowerPoint⁴, amb els seus avantatges i inconvenients i proposar algunes alternatives al seu ús

L’ús tradicional, avantatges i inconvenients.

Podríem diferenciar dos tipus d’ús en les presentacions: Aquell més tradicional, anomenat així perquè estaria més proper a les metodologies que consideren el professor com la font del saber, com qui ha de transmetre el coneixement de la millor manera possible a l’alumne, que podríem resumir d’una manera molt gràfica amb dos mots: “Classe magistral”, i enfront seu, i sense entrar en detalls ja que sortiria de l’objectiu d’aquesta comunicació, tindríem les concepcions que parteixen de Piaget i el constructivisme, passant per l’aprenentatge social,... Aquí l’anomenarem una utilització més creativa.

2 Freedman , R. " Aprenda a utilizar el PowerPoint en forma efectiva " [En línia]. Microsoft. Partner Portal. 11 d’octubre de 2004. <
<http://www.microsoft.com/latam/socios/businessdevelopment/salesresources/expertcolumns/perfecting2611.asp> >
[Consulta: 15 maig 2005]

3 Prats, MA " Cómo llegar a ser un buen profesor "PPTero" o cómo aburrir más en clase mediante el uso de PowerPoint " [En línia]. Infonomia.com. 2 de juny de 2004 . Num 43. <
<http://www.infonomia.com/tematicas/index.asp?idm=1&idrev=12&num=53> > . [Consulta: 1 maig 2005]

⁴ Al llarg d’aquesta comunicació de vegades s’utilitzarà com a sinònim els termes, presentació, PowerPoint,... tots ells fent referència a arxius creats amb un programa de presentacions i que consten d’una o varies diapositives i que són susceptibles de ser visionats individualment amb un ordinador o col·lectivament a través d’un vídeo projector. Malgrat que formalment cal distingir-ho.

Dins del que podríem anomenar la utilització tradicional de les presentacions no tot és negatiu, ja que per exemple, permet estructurar el discurs amb una alta precisió i això en entorns molt formals, per exemple en la lectura d'una tesi doctoral. Ja en altres entorns educatius, podríem anomenar, com avantatges els següents:

- L'alumne sempre té en pantalla una guia del que s'està dient, dels termes claus o de l'esquema...
- Permet d'incorporar imatges il·lustratives.
- Permet crear esquemes de manera que és fa més intel·ligible la matèria.
- Podem inserir tota mena d'elements multimèdials com ara: imatge, so, vídeo, animacions,...
- L'alumne té més facilitat per prendre apunts.
- Permet utilitzar una variada gamma de colors i formes que clarifiquin el significat dels continguts

El principal desavantatge però, és que tot això està encaminat a establir un tipus de discurs transmissiu i seqüencial entre l'orador i el públic, per això perpetua una metodologia molt concreta.

A més també podríem afegir-hi els desavantatges següents:

- Moltes vegades hi ha massa informació en les diapositives i que no es llegeix amb claredat.
- L'orador ja no explica o relata sinó que es limita a llegir la pantalla.
- Els colors i les formes es col·loquen en pantalla de forma indiscriminada sense atènyer-se a cap ordre estètic ni utilitat.
- Hi pot haver un abús dels elements multimèdials. El cas més clar seria la repetició indiscriminada de determinats tipus de sons.
- Si no hi ha un bon sistema de projecció, l'aula sempre estarà a les fosques amb el cansament que això provoca als alumnes.
- Una idea generalitzada és que si incorporem molt efectes d'animació i transició en la presentació, aquesta serà més interessant, en aquest cas correm el risc que, en el millor dels casos, l'auditori miri els efectes i no escolti el discurs.
- Els oradors tenen tendència a incloure més continguts amb la falsa creença que els alumnes ho assimilarien més ràpid.
- S'estableix a classe un doble discurs, el de l'orador que va explicant i el de l'oient que va llegint a un ritme diferent les diapositives que li mostren.

L'ús creatiu del PowerPoint. Com l'identifiquem?

Hi ha un seguit de trets que identifiquen un ús concret de les presentacions com una modalitat innovadora. Alguns d'aquests trets són:

- Presentacions que treballen en espais i moments que van més enllà de la situació de classe formal. Hi ha un abans i un després tant per part de l'alumne com del professor.
- Presentacions que cerquen i provoquen la interacció professor/alumne o alumne/alumne.
- Presentacions que incorporem elements propis del llenguatge audiovisual com un element més que ens facilita l'expressió a classe i sobretot el treball referent a actituds, normes i valors o el treball més encaminat a les emocions.
- Presentacions que flexibilitzen el discurs de l'educador.
- Presentacions que faciliten la creació i l'aprenentatge cooperatiu.
- Presentacions que propicien l'estructuració, la síntesi i la reflexió dels continguts.
- La no limitació de l'ús del programa PowerPoint a les presentacions i pensar que es tracta d'una bona eina amb moltes més possibilitats que les de crear i visualitzar diapositives.
- El PowerPoint dóna suport i potencia les metodologies que conscientment vulguem emprar a classe. No ens les delimita ni les constreny.
- ...

12 Propostes d'ús creatiu i multimedial del PowerPoint

Abans de començar amb la llista de propostes caldria fer dues consideracions: La primera, és explicitar que moltes de les propostes estan explicades amb un exemple d'una matèria concreta; és feina del lector, per tant, fer la transposició a altres nivells educatius i altres àrees de coneixement. La segona, és que és difícil explicar textualment qüestions evidentment dinàmiques com les que fem en PowerPoint. Aquesta és un de les servituds, encara, del format paper⁵ present als congressos i altres reunions.

L'ús de recursos multimедials és un dels avantatges en les presentacions, així doncs les primeres propostes van encaminades en aquest sentit. La primera podria ser aquella que substituís les tradicionals diapositives de fotografies, que tant fèiem servir i que encara utilitzem en matèries, com ara la història de l'art en la que una darrera l'altra se'ns van

⁵ L'autor disposa de molts exemples recollits en format digital provinents dels seus alumnes i d'altres fonts per si algú hi té interès.

mostrant imatges de monuments i altres obres, mentre el professor fa les seves explicacions. En aquest cas, la proposta seria crear una presentació amb una diapositiva central que contingués una miniatura de totes les fotos i que al clicar a sobre s'obris una nova diapositiva amb la foto en qüestió ampliada, a més és podrien habilitar altres diapositives amb detalls d'aspectes destacables. Caldria acompanyar tot plegat d'una sèrie de botons per poder anar i tornar de les diferents diapositives i facilitar així la bona navegació per la presentació.

Un dels punt innovadors d'aquesta proposta seria fer possible l'accés aleatori a qualsevol imatge o ampliació de manera que el mestre o orador pogués flexibilitzar el seu discurs i és pogués adaptar al ritme i/o interessos de la classe. Fugim doncs del discurs lineal.

Seguint aquest mateix model, i suposant una exposició musical, també podríem crear un "sac" de sons i melodies de manera que, mitjançant enllaços entre textos escrits en una diapositiva i sons, ens permetessin tenir accés aleatori i instantani a un repertori, per exemple de fragments de composicions que utilitzarem a classe amb els nostre alumnes a tall d'audició.

Podem veure en tots dos exemples que no hi ha cap discurs prefixa't en les presentacions i fins i tot podria tractar-se d'arxius de PowerPoint sense text.

El programa PowerPoint també ens pot servir per crear material escrit, ja que aquest programa no ens constreny a les limitacions d'una pàgina de text (paràgrafs, marges,...) sinó que ens permet expressar-nos-hi com si fos una magnífica i intel·ligent tela d'un pintor, sense els límits del processador de textos, o les complicades eines que ens proposen els programes de dibuix i retoc de fotografia. Cal destacar que aquests ús seria possible tant per part del professor com per l'alumne. Per exemple, és molt més fàcil crear esquemes amb PowerPoint que amb Word, o ajuntar i posar un marc a un parell de fotografies és més fàcil amb PowerPoint que no amb PhotoShop.

La interacció amb el grup classe ens dona peu a un grup de propostes interessants, com ara la de crear una sèrie de diapositives amb preguntes i enllaços a diapositives amb les respostes correctes fer una sessió de repàs d'un tema o de coneixements previs diferent i molt motivadora, talment com si es tractés d'un joc realitzat pel conjunt de la classe. En aquests cas les possibilitats d'interactivitat del propi programa acompanyen a la interacció amb el grup classe.

Si en una diapositiva col·loquem un llogigó⁶, podem proposar als nostre alumnes que el trobin. El que tenim d'original en aquest cas és que en clicar sobre el llogigó (que pot ser un text o una imatge mal col·locada o errònia) podem obrir una nova diapositiva amb els continguts correctes o un efecte sonor. Per exemple un esquema amb algun terme equivocat.

Al llarg d'aquestes propostes ha sorgit en diferents moments el fet que els alumnes han de crear amb PowerPoint. Així doncs, demanem un PowerPoint com a treball avaluable als nostres alumnes. Igual que nosaltres demanem una redacció, un vídeo, un esquema, un mapa conceptual, estaria bé que els professors demanéssim, a vegades, un treball sobre un tema concret fet amb PowerPoint, posant èmfasi a les limitacions de text que cal posar en cada diapositiva, aprofundint així en l'esforç de l'alumne a sintetitzar els conceptes. Per exemple, explica tal fet històric en 4 diapositives de PowerPoint. Cada diapositiva podrà tenir com a màxim 40 paraules.

⁶ En castellà *gazapo*. Trampa,.

Construir entre tots és una exercici excel·lent per fer a classe. Podem tenir una diapositiva de PowerPoint preparada amb tot una sèrie d'elements i entre tots anar-los col·locant en el lloc corresponent i fer així una tasca de creació conjunta. Per exemple, ja portem preparades les fletxes i els quadres de texts i entre tots construïm l'esquema o, en el cas dels més petits, podem portar preparat un paisatge i anar col·locant els animals on correspongui.

Si anem una mica més enllà i disposem d'un tablet PC o d'una tauleta gràfica que ens faciliti l'ús d'un punter, podem fins i tot, i amb una mica d'habilitat, fer servir el PowerPoint com si d'una pissarra en blanc es tractés.

En definitiva, no cal portar les presentacions completament acabades a classe ja que el fet de construir-les entre tots utilitzant un sistema de visualització col·lectiu és altament gratificant.

Hi ha qui ens diu que amb el PowerPoint podem crear art, David Byrne així ho fa i en la seva web <http://www.davidbyrne.com> podem trobar nombroses creacions seves. Així doncs, alumnes y professors podem utilitzar el PowerPoint com una eina més d'estudi i treball a les classes d'educació artística.

Per als més petits de l'escola els programes de presentacions els podem utilitzar com ara els baguls dels contistes, com aquell sac d'on apareixen tot d'objectes que farem servir per explicar el conte. Així doncs podem tenir en les diapositives del PowerPoint imatges dels protagonistes, els decorats, els instruments que apareixeran a la història, així com alguns sons i, sobretot, diferents finals per poder triar. Cal no oblidar, però, què és el mestre i no l'ordinador qui explica el conte i que en cap cas, si el conte l'hem d'explicar a classe, hi haurem de posar el relat escrit.

Joan Ferrés⁷ (1992) ens parla de la funció motivadora del vídeo a l'escola, fent referència a les capacitats que té el llenguatge audiovisual com a transmissor d'emocions i com aquestes poden motivar grups de persones vers unes actituds concretes. Un joc suggerent d'imatges i músiques triades amb una finalitat concreta i muntades amb PowerPoint a manera de seqüència té les mateixes capacitats comunicatives que un fragment de vídeo. En aquest punt seria el professor el qui construiria aquesta seqüència a fi d'iniciar una classe per treballar, per exemple: l'anorèxia i la bulímia en una sessió de tutoria. També podria el Professor encarregar a alumnes de secundària cercar les imatges, els sons i crear el PowerPoint als propis alumnes. En el primer cas l'aprenentatge es donaria en el moment del debat a classe i en segon cas l'aprenentatge també es produiria en el moment de la creació

L'última de les possibilitats d'ús del PowerPoint en l'àmbit de l'educació no pot ser altre que la que fa referència al títol d'aquesta comunicació. Una diapositiva de PowerPoint pot ser entesa com una màquina de recollir idees. Tot ell en blanc esperant que nosaltres plasmen ordenadament o en desordre, les nostres idees, en un text llarg o amb fletxes i requadres, amb imatges i/o amb sons, gravant directament les nostres idees, amb l'ajut del micròfon al PowerPoint i escrivint comentaris de text, posant-hi colors vermells en aquelles idees que són més innovadores i utilitzant tota la simbologia que cregui convenient,.... Així doncs l'última proposat no està pensada per ser ensenyada sinó per recollir idees i poder-les plasmar en format digital.

⁷ FERRES, J. *Vídeo y educación*. Barcelona : Paidós, 1992.

El que caldria ara, es comptabilitzar les propostes i esbrinar si n'han estat 6 , 7 , 12 o 14. Potser allò què és important no és fer totes 12 com Hèrcules va tenir que fer amb les proves que els Deus li van manar, o com molts professors quan utilitzen el PowerPoint han d'acabar totes les transparències i els 10 últims minuts acceleren el ritme a límits insospitats provocant la més absoluta confusió als alumnes. Potser l'únic que cal és ser un poc més creatiu i flexible i, sobretot, pensar més en l'alumne i com aquest aprèn.

Jordi Simón

jordisl@blanquerna.url.es

Maig 2005